

Algemene schoolverkenning ondersteunt scholen bij VGW-beleid

Carla van Deursen, et al

De Arbowet verplicht onderwijsinstellingen op het terrein van veiligheid, gezondheid en welzijn (VGW) beleid te formuleren en maatregelen te treffen. Bijna alle scholen hebben een contract met een arbodienst gesloten voor afname van een basispakket Bedrijfsgezondheidsdienst. Inmiddels wordt hard gewerkt aan specifieke instrumenten en methoden.

Het afnemen van een 'algemene schoolverkenning' (ASV) door de arbodienst vormt een onderdeel van het basispakket BGZ. De Stichting Vervangingsfonds en Bedrijfsgezondheidszorg voor het Onderwijs (VF/BGZ Onderwijs) heeft TNO Preventie en Gezondheid de opdracht gegeven een nieuwe versie van dit instrument te ontwikkelen. Dit artikel gaat in op uitgangspunten en toepassing van de ASV. Vervolgens een verslag van de praktijkproef met de nieuwe ASV, dat ingaat op de praktische problemen waar uitvoerders tijdens de afname tegenaan kunnen lopen.

Uitgangspunten

Voor de ontwikkeling van de Algemene Schoolverkenning (ASV) zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- De ASV moet inzicht geven in de mate waarin de school een arbo- en verzuimbeleid heeft geformuleerd en uitvoert volgens de Arbowet. Ook moet de ASV inzicht geven in de mogelijke aanwezigheid van knelpunten op het terrein van VGW en ziekteverzuim. Deze inzichten moeten leiden tot concrete vervolgactiviteiten van de school om de geconstateerde knelpunten aan te pakken.

- Voor het verkrijgen van bovenstaande informatie over de school worden twee elkaar aanvullende instrumenten toegepast: een ASV-vragenlijst en een ASV-controlelijst voor een rondgang door het schoolgebouw. De vragenlijst brengt het arbo- en verzuimbeleid in kaart en inventariseert de mening van de betrokken schoolvertegenwoordigers over VGW van het personeel. De controlelijst brengt materiële knelpunten in kaart aan de hand van objectieve criteria. In de bijbehorende ASV-handleiding voor de arbodienst staat uitgebreid beschreven hoe de ASV uit te voeren en hoe de verslaglegging hiervan plaatsvindt.

Werkdruk en gering budget bemoeilijken invoeren van arbobeleid op scholen.

Foto: Chris Pennarts

- De ASV moet voor de meeste scholen tevens als risico-inventarisatie en -evaluatie gelden. Voor de scholen waarbij dit niet het geval is, worden aanvullende ASV-modulen ontwikkeld. De afname kan in bepaalde gevallen worden gefinancierd uit het aanvullend pakket BGZ.

- De ASV moet geschikt zijn voor alle schooltypen (hogere beroepsopleidingen en universiteiten uitgezonderd) ongeacht de grootte van de school. Omdat de basisschool de grootste groep scholen vormt, wordt de ASV hierop primair afgestemd.

- Bij de afname van de ASV worden zowel de schoolleiding als een vertegenwoordiger van het personeel uit de Medezeggenschapsraad (MR) betrokken.

- De ASV wordt afgenomen door een gekwalificeerd bedrijfsverpleegkundige (BVK), met ondersteuning van

een bedrijfsarts of arbeids- en organisatiedeskundige. De BVK heeft zeven uur beschikbaar voor de afname, aangevuld met anderhalf tot twee uur van een bedrijfsarts, een arbeids- en organisatiedeskundige of arbeidshygiënist.

Het algemene doel van een ASV afname is de school te ondersteunen bij de opzet van een goed arbobeleid gericht op de VGW van het personeel. Binnen de vier hoofdthema's gezondheid, veiligheid, welzijn en arbobeleidsvoering komen in de ASV vragenlijst 22 onderwerpen aan de orde. Deze zijn weergegeven in kader 1. De ASV-controlelijst geeft een aanvulling op drie van deze onderwerpen: gebreken in de veiligheid, bedrijfshulpverlening en welzijnsknelpunten op het terrein van de fysieke arbeidsomstandigheden.

Onderwerpen in de ASV-vragenlijst

Veiligheid

- registratie van schoolongevallen
- de aard van schoolongevallen
- veiligheidsvoorzieningen
- gebreken in de veiligheid
- bedrijfshulpverlening

Gezondheid

- verzuimbegeleiding en reïntegratie
- verzuimregistratie
- hoogte van het ziekteverzuim
- in werk gelegen oorzaken van ziekteverzuim
- melding van beroepsziekten

Welzijn

- taakbelasting en tijdsdruk
- begeleiding van individuen
- communicatie en vergaderstructuur
- leef- en werkklimaat
- fysieke arbeidsomstandigheden

Arbobeleidsvoering in het algemeen

- voeren van arbobeleid
- arbojaarplan en -verslag
- arbobeleid en Medezeggenschapsraad
- arbeidssituatie in het werkoverleg
- RI&E
- voorlichting en instructie
- overleg en advies arbodienst

In de handleiding zijn de achtergronden van de ASV beschreven en volgt een uitgebreide toelichting op het ASV afnametraject en de ASV vragenlijst. Hoe de antwoorden uit de vragen- en de controlelijst te interpreteren en hoe deze vast te leggen in een eindverslag wordt eveneens duidelijk gemaakt. In de handleiding zijn voorbeelden te vinden van introductiebrieven aan de schoolleiding en de MR, van een afnameverslag en van een eindverslag. Bij de samenstelling van de ASV handleiding is ervan uitgegaan dat de ASV wordt uitgevoerd door een bedrijfsverpleegkundige.

ASV afnametraject

Gemiddeld neemt een arbodienst één keer in de vier jaar een ASV af op een school. Bij nieuw aangesloten scholen wordt de ASV direct afgenomen, omdat dit een goede kennismaking met de school vormt. Ook een verandering in de organisatie van de school (zoals een fusie) kan aanleiding zijn om de ASV vervroegd af te nemen. Op scholen waar weinig knelpunten zijn kan daarentegen besloten worden om de ASV pas na vijf of zes jaar te herhalen. De ASV omvat méér dan de afname van een vragenlijst en het uitvoeren van een rondgang: de inzet van deze twee instrumenten vormt slechts een onderdeel van het afnametraject. Het totale ASV afnametraject bestaat voor de arbodienst uit vijf stappen: de voorbereiding, het afnamegesprek, de interpretatie en verslaglegging, het eindgesprek en de nazorg.

1. Het initiatief voor afname van de ASV kan zowel van de school als van de arbodienst uitgaan. Wanneer hierover mondelinge overeenstemming bereikt is, stuurt de arbodienst een formele aankondigingsbrief aan de schoolleiding en de personeelsge-

leding van de Medezeggenschapsraad (bijna alle scholen hebben een MR!), met daarbij een ASV vragenlijst en een controlelijst voor de rondgang door de school. Tijdens de rondgang worden gangen, les- en werkruimtes gecontroleerd op aspecten van VGW. Het meeste aandacht krijgt het aspect veiligheid. Welzijn en gezondheid komen tot uitdrukking in zaken als werkplekinrichting, ergonomie en binnenklimaat. Na twee weken belt de arbodienst de school op om een datum af te spreken voor het afnamegesprek.

2. Tijdens het afnamegesprek dat plaatsvindt op de school neemt de BVK de ASV vragenlijst door. De schoolleiding en personeelsvertegenwoordiger hebben elk vóóraf een exemplaar van deze lijst ingevuld en hun antwoorden worden door de BVK overgenomen op een nieuw exemplaar. Wanneer de antwoorden van schoolleiding en personeelsvertegenwoordiger verschillen, vraagt de BVK om een korte toelichting. Vervolgens wordt de ASV-controlelijst, die vóóraf door de schoolleiding en de personeelsvertegenwoordiger gezamenlijk is ingevuld, besproken. Wanneer de school problemen heeft met de beoordeling van bepaalde punten uit de controlelijst, probeert de BVK deze op te lossen, zondig door zelf te gaan kijken. De BVK vraagt wat schoolleiding en personeelsvertegenwoordiger nu, al met al, de belangrijkste knelpunten vinden. Ten slotte worden, indien van toepassing, de activiteiten naar aanleiding van de vorige ASV kort geëvalueerd en wordt een afspraak voor het eindgesprek gemaakt.

3. De interpretatie van de ASV vragenlijst en de controlelijst vindt plaats bij de arbodienst. In de handleiding wordt duidelijk beschreven hoe elke vraag uit de ASV vragenlijst geïnterpreteerd moet worden. Tevens wordt een richtlijn gegeven

voor de prioriteit die de aanpak van de gesignaleerde knelpunten heeft. Dit om een keuze te kunnen maken in het geval er te veel knelpunten zijn om tegelijk aan te pakken. Alle knelpunten die uit de ASV vragenlijst en controlelijst naar voren komen worden vastgelegd in het afnameverslag. Ook in dit verslag een weergave welke activiteiten de school zou moeten ondernemen om deze knelpunten op te lossen. Hierbij geeft de arbodienst een prioriteitenvolgorde aan. Ten slotte wordt in het afnameverslag beschreven of de school met de ASV voldaan heeft aan de wettelijk verplichte risico-inventarisatie en -evaluatie, en zo nee, welke aanvullende activiteiten men hiertoe moet verrichten. Het afnameverslag wordt ruim vóór het eindgesprek naar de school gestuurd.

4. Het doel van het eindgesprek is af te spreken welke knelpunten de school in de komende vier jaar gaat aanpakken. Hierbij worden de activiteiten die de arbodienst voorstelt in het afnameverslag, afgezet tegen de wensen en praktische mogelijkheden van de school zelf. Wat de school zelf kan en wil geeft daarbij de doorslag. De arbodienst geeft globaal aan hoe de activiteiten kunnen worden uitgevoerd en of hiervoor mogelijk financiering uit het aanvullend pakket beschikbaar is. Het uitgangspunt is echter dat de school zoveel mogelijk zelf doet, eventueel met behulp van handboeken. Kader 2 geeft voorbeelden van mogelijke vervolgaanpakken. De Stichting VF/BGZ Onderwijs beschikt over een Helpdesk waar arbodiensten en scholen nadere informatie kunnen krijgen over de oplossingsmogelijkheden voor knelpunten.

5. In de nazorg fase worden de tijdens het eindgesprek gemaakte afspraken vastgelegd in een eindverslag. De schoolleiding ontvangt dit verslag, een afschrift gaat naar het schoolbestuur en de MR. School en arbodienst evalueren tijdens het reguliere jaarlijkse overleg en bij de volgende ASV de voortgang van de afgesproken activiteiten.

Praktijktest

De ASV vragenlijst, de ASV controlelijst en de handleiding zijn in nauw overleg ontwikkeld met de Stichting VF/BGZ Onderwijs en vertegenwoordigers van scholen, arbodiensten en een pedagogisch centrum. De lijsten zijn vervolgens in de praktijk getest door vier arbodiensten op elf scholen, die verschillen in grootte, schooltype en omvang van het schoolbestuur. Met behulp van schriftelijke vragenlijsten gericht aan de arbodiensten en aan de scho-

Mogelijke vervolgvactiteiten naar aanleiding van ASV

1. Zelf de knelpunten oplossen zonder speciale ondersteuning.
2. Zelf de knelpunten oplossen met behulp van handboeken. (zoals de Arbomeester, het Arbohandboek Voortgezet Onderwijs, de WEBO-methodiek en de cursus 'Arbobeleid in het Onderwijs').
3. Zelf de precieze aard en omvang van knelpunten onderzoeken, met behulp van handboeken. (zoals de Arbomeester en het nog te ontwikkelen Arbohandboek Voortgezet Onderwijs).
4. De precieze aard en omvang van knelpunten onderzoeken, met behulp van externe deskundigen. (bijvoorbeeld door een Pedagogisch Centrum, door de arbodienst via een schoolgezondheidsonderzoek of aanvullende ASV module of het Centrum TNO Arbeid).
5. De knelpunten oplossen met behulp van externe deskundigen. (bijvoorbeeld het Centrum TNO Arbeid (in geval van complexe problematiek, een pedagogisch centrum of door het volgen van cursussen door leiding en/of personeel). ■

len, is geëvalueerd of de ASV aan de vooraf gestelde uitgangspunten voldeed. Dit bleek in grote lijnen het geval te zijn. Zowel de arbodiensten als de scholen vinden de ASV een goed hanteerbaar en nuttig instrument: het geeft een goed inzicht in knelpunten op het terrein van VGW en arbozorg en vormt een aanzet voor de probleemaanpak. De gemiddelde tijdsbesteding voor de arbodienst is, na een inwerkperiode, acht tot negen uur per school en past daarmee binnen het budget.

Op een aantal aspecten zijn echter knelpunten ondervonden. Een belangrijk deel van die knelpunten is verholpen door kleine aanpassingen in de ASV vragenlijst en door verbetering van de toelichting in de handleiding. Een groter knelpunt vormde de rondgang. In de geteste versie van de ASV bestond de rondgang uit een korte controlelijst en moest deze worden uitgevoerd door de arbodienst. De arbodiensten vonden een dergelijke korte rondleiding weinig nut hebben, omdat het geen complete veiligheidscontrole betrof. Besloten is daarom deze korte rondgang te vervangen door een complete rondgang door de school. Om budgettaire en educatieve redenen (scholen worden immers geacht om jaarlijks de veiligheid te controleren) is ervoor gekozen dat de school deze rondgang zelf uitvoert. Hiervoor is gebruik gemaakt van de con-

trolelijsten voor scholen van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA. Er zijn twee versies voor de rondgang beschikbaar: een versie voor het primair onderwijs en een versie voor het voortgezet onderwijs. De controlelijsten zijn zodanig samengesteld dat leken de rondgang kunnen uitvoeren. Met deze lijsten voeren de meeste schooltypen een volledige VGW-controle uit. Een uitzondering hierop vormt het voorbereidend en middelbaar beroepsonderwijs (VBO en MBO), omdat de lijst niet voorziet in controles van de sector-specifieke praktijklokalen. Het VBO en MBO kan hiervoor gebruik maken van reeds bestaande controlelijsten of van een aanvullende ASV module die in het schooljaar 1995/1996 beschikbaar komt. De aanvullende module kan in bepaalde gevallen worden gefinancierd uit het aanvullend pakket.

De evaluatie bracht ook een aantal knelpunten naar voren. Deze konden door de aanpassing van de handleiding voor een deel, maar niet geheel worden opgelost. Het betreft:

1. De ASV op motiverende wijze introduceren bij de school.
2. De school wijzen op de verbeteringen die ook met weinig financiële middelen doorgevoerd kunnen worden, in het geval de aandacht van de school zich eenzijdig richt op de knelpunten waarvan de oplossing niet realiseerbaar is door gebrek aan budget.
3. Het geven van adviezen aan de school tijdens het eindgesprek, die uitmonden in concrete afspraken over vervolgvactiteiten.
4. Het omgaan met weerstanden rond de ASV binnen de school.
5. Het vinden van oplossingen voor ad hoc problemen die zich tijdens het afnametraject kunnen voordoen.

Deze knelpunten hangen samen met de situatie waarin veel scholen zich bevinden. Scholen vallen pas sinds begin 1994 volledig onder de werking van de Arbowet. Momenteel hebben de meeste scholen nauwelijks activiteiten op het terrein van arbobeleid verricht. De Algemene Schoolverkenning is één van de vele 'extern opgelegde' activiteiten waarmee scholen geconfronteerd worden, terwijl de werkdruk al zeer hoog is. Ook hebben scholen vaak weinig budget voor arbozaken. Met name oude scholen kunnen te maken hebben met belangrijke knelpunten op het terrein van veiligheid, sanitaire voorzieningen of ergonomie, terwijl er geen budget beschikbaar is om hieraan iets te verbeteren. Hierdoor kan de ASV de indruk achterlaten

dat deze veel tijd kost, terwijl alleen bekende knelpunten gesignaleerd zijn die toch niet opgelost kunnen worden. Dit beeld zou echter niet terecht zijn: uit de ASV zullen zeker ook knelpunten naar voren komen die de school wel kan aanpakken. Het is belangrijk dat de arbodienst hier rekening mee houdt en de school weet te overtuigen van het belang van een goed arbobeleid. Om de arbodienst te ondersteunen bij de ASV afname organiseert de Stichting VF/BGZ Onderwijs een korte cursus voor de BVK. In deze cursus wordt de BVK getraind in vaardigheden om bovengenoemde vijf knelpunten aan te pakken.

Verwachtingen

De ASV is per 1 oktober 1994 beschikbaar voor arbodiensten. Uit de praktijktest blijkt dat de ASV de algemene doelstelling waar kan maken, namelijk het ondersteunen van de school bij het voeren van een beleid gericht op het gebied van VGW van het personeel. Het ligt in de verwachting dat door de bijstellingen van de handleiding, de uitgebreide rondgang en de ondersteunende cursus tegemoet is gekomen aan de praktische problemen die zich voordeden bij de praktijktest. De ASV is overigens geen instrument waarvan de inhoud vast ligt voor de komende decennia, maar zal mee ontwikkelen met de scholen. Naarmate meer scholen een goed arbobeleid voeren, zullen ook de aandachtspunten in de ASV veranderen. Ook kan het instrument bijgesteld worden naar aanleiding van praktijkervaringen die via de cursus teruggekoppeld worden.

De auteurs

Carla van Deursen, Dick van Putten en Anja Kremer zijn wetenschappelijk medewerker bij TNO Preventie en Gezondheid, divisie Arbeid en Gezondheid, Leiden.

De Algemene Schoolverkenning en de Arbomeester zijn verkrijgbaar bij de Stichting Vervangingsfonds en Bedrijfsgezondheidszorg voor het Onderwijs. Voor bestellingen en nadere informatie: 041-798107.